

Omtrent het plan voor een ondergrondse theaterzaal bij de stadsschouwburg in Utrecht

niet-uitgesproken bijdragedeel aan de raadsinformatie-avond van 3 april 2012, van de Vereniging Comité Behoud Lucasbolwerk

Utrecht, 3 april 2012

Voorwoord

De voorliggende nota vormt tezamen met hetgeen onzerzijds op de raadsinformatie-avond van 3 april 2012 mondeling naar voren is gebracht, een eerste zienswijze van de Vereniging Comité Behoud Lucasbolwerk met betrekking tot een beoogde ondergrondse theaterzaal bij de stadsschouwburg in Utrecht. (Brief van B&W van 29 februari 2012 aan de raadscommissies.)

De voorliggende nota wordt op 4 april 2012 in fysieke vorm aan zowel de gemeenteraad als aan B&W van Utrecht aangeboden. Derhalve is het een document dat op grond van Awb, artikel 3:2¹ opgenomen dient te worden. Dit heeft mede als achtergrond het bepaalde in Awb, artikel 3:4².

Er dient goed onderzoek plaats te vinden naar de feiten en de betrokken belangen. Als dat serieus aangepakt wordt, ontkomt men er niet aan ook de voorliggende nota te bestuderen, het aangedragene en de conclusies te controleren, voor zover het aangedragene niet geheel uitgewerkt is dit ook nader te bezien.

Voorts dient een belangenafweging plaats te vinden waarvoor de betrokken belangen eerst zorgvuldig dienen te worden geïnventariseerd. In het kader van de belangeninventarisatie dient gevolg gegeven te worden aan het ten onrechte vrijwel niet toegepaste artikel 150 Gemeentewet en het bepaalde in de Inspraakverordening, de Toelichting daarbij inbegrepen.

Waar dat gewenst wordt zijn wij desgevraagd ten volle bereid een en ander toe te lichten, dag, tijd en plaats in overleg af te spreken.

Utrecht, 3 april 2012
Vereniging Comité Behoud Lucasbolwerk

---

¹ Artikel 3:2. "Bij de voorbereiding van een besluit vergaart het bestuursorgaan de nodige kennis omtrent de relevante feiten en de af te wegen belangen."

² Artikel 3:4. "1. "Het bestuursorgaan weegt de rechtstreeks bij het besluit betrokken belangen af, voor zover niet uit een wettelijk voorschrift of uit de aard van de uit te oefenen bevoegdheid een beperking voortvloeit. 2. De voor een of meer belanghebbenden nadelige gevolgen van een besluit mogen niet onevenredig zijn in verhouding tot de met het besluit te dienen doelen."

Samenvatting en conclusie

- De Utrechtse ingezetenen worden welbewust niet betrokken bij de voorbereiding van het beleid, mogen slechts hun mening geven over een dichtgetimmerd plan.
- Grondslag voor het voorliggend plan is een gebrekkig haalbaarheidsonderzoek (oplevering januari 2008) dat zich niet eens uitspreekt over de (on)haalbaarheid van plannen met betrekking tot de podiumkunsten.
- In het nu achterhaalde 'haalbaarheidsonderzoek' staat een behoefteeraming zonder voldoende fundament.
- Toezeggingen van B&W aan de raadscommissie (mei 2008) met betrekking tot goed gefundeerde vervolgstappen zijn niet nagekomen. Daarbij wordt het idee van de ondergrondse zaal als een recente vondst voorgesteld, maar dat kwam al aan de orde in het slecht gelezen 'haalbaarheidsonderzoek' van 2008. Hiermee wordt het verband met eerder voorbijgekomen stukken die voor nu lastigheden bevatten, aan het zicht onttrokken.
- Het beloofde grote theater in Leidsche Rijn is op de lange baan geschoven, uitbreidingsinvesteringen in de Stadsschouwburg dragen het risico in zich dat het nog verder naar de toekomst verschuift.
- Om de exploitatie van de Stadsschouwburg te verbeteren vindt een vlucht naar voren plaats: grote, vooralsnog te laag geraamde uitbreidingsinvesteringen die de exploitatie nog lastiger maken. Een ondernemingsplan, waar andere investeerders naar zouden vragen, is niet waargenomen.
- Het is maar de vraag of de Stadsschouwburg met een uitbreiding feitelijk 100 extra theaterplaatsen wint.
- Voor zover de uitbreiding van de Stadsschouwburg als tussenvoorziening wordt gezien, totdat het theater Leidsche Rijn er is, is het een te dure oplossing omdat er veel goedkopere alternatieven voorhanden zijn, zonder de verwoestende uitwerking van het voorliggend plan, zoals daar bijvoorbeeld zijn Rasa en Leeuwenbergh.
- Achter het voorliggend plan doemt geniepig een nieuw garageplan op.
- Er zijn tientallen onmogelijkheden en lastigheden waar het voorliggend plan niet over rept, waar mogelijk zelfs niet over is nagedacht. Deze hebben tezamen een grote prijskaart: lange doorlooptijd, veel risico's die de bouwondernemer niet zal willen dragen, grote kans op het uit de hand lopen van de begroting. Om er een paar te noemen: • bestemmingsplan, • aantasting rijksmonument, • verminderde gebruikswaarde van het park als park, • te weinig respect voor Dudoks ontwerp door uiteindelijk te veel lelijke objecten voor de schouwburg neer te moeten zetten, • archeologisch en bouwhistorisch bodemarchief, • ter plaatse vernietiging van de ecologische structuur, • uitdroging gazon, • risico's voor de omgeving in het bouwproces, • lastigheden met betrekking tot doorstroming en veiligheid fietsverkeer, • bouwlogistiek, • niet nagedacht over duurzame ontwikkeling, • onmogelijkheid om een fietsenstalling te bouwen en los daarvan gereede twijfels of een fietsenstalling wel voldoende gebruikt wordt, • toenemend verkeer en drukte, • belemmering vanwege de luchtkwaliteit.
- Wij en anderen zullen opletten dat de projectgerelateerde kosten ook aan het project worden toegerekend en niet verstoort in allerlei andere begrotingsposten.

Conclusie

Het komt ons voor dat ambtenaren en architect aan B&W (en B&W vervolgens aan de raad) een verhaal met ernstige gaten hebben verteld, met daarbij de gedachte hoe we problemen oplossen zien we wel in het werk. Eenmaal begonnen is er geen weg terug en dan moet het redelijkerwijs onmogelijke en het ongewenste toch gebeuren.

Zulke benadering levert grote pro memorieposten op alsook een groot risico voor de opdrachtgever en de Utrechtse, of anders gezegd er is een grote kans dat het project - ook financieel - gierend uit de hand loopt.

Het plan is ook ver weg van een evenwichtige belangenafweging doordat ingezetenen al jaren op flinke afstand gehouden worden.

Inspraak, participatie versus buitenspel zetten in procedures

"Het college besluit:

Alvorens tot een definitief besluit te komen eerst het draagvlak daarvoor te onderzoeken bij de omwonenden en de belangengroeperingen.

Argumenten

Ingrepen in het Zocherplantsoen zijn maatschappelijk gevoelig, daarom wordt het vroegtijdig creëren van draagvlak geadviseerd.

Kanttekeningen

Het plan voor een ondergrondse zaal is nog niet op maatschappelijk draagvlak getoetst

Uitvoering van dit besluit zonder maatschappelijke consultatie wordt niet geadviseerd."

(Besluitenlijst van het College van 20 maart j.l.)

Ons commentaar bij dit besluit

Beleidsvoorbereiding is onder meer belangenafweging, met redelijkerwijs als doel te komen tot een optimalisering die terecht de naam algemeen belang verdient. Daarvoor en daarom beschikt het gemeentebestuur over bevoegdheden.

Wat Utrechters echter al zo vaak hebben geconstateerd is dat die terwille van het algemeen belang gegeven bevoegdheden worden misbruikt om bijzondere belangen te behartigen, ten koste van de ingezetenen.

Het gemeentebestuur is zich dat uiteraard bewust en houdt daarom 'de deur zo veel en zo lang mogelijk dicht'. Onder andere door de beleidsvoorbereiding voor de burgers ondoorzichtig te houden.

"Inspraak is een vorm van participatie, richt zich met name op de formeel gewaarborgde openbare procedure bij de voorbereiding van beleid."

"Inspraak is een onderdeel van de voorbereiding en uitvoering van het gemeentelijk beleid."

"Het begrip beleidsvoornemen is gedefinieerd als het voornemen van het bestuursorgaan tot het vaststellen of wijzigen van beleid. Het gaat dus niet om het vaststellen van concrete besluiten of maatregelen, maar om de vorming van het beleid waarop deze kunnen worden gebaseerd."

Inspraak biedt "aan bestuursorganen een belangrijk hulpmiddel in het kader van de voor beleidsvoorbereiding noodzakelijke belangenafweging."

(Citaten uit de Toelichting bij de Inspraakverordening, die gebaseerd is op artikel 150 Gemeentewet en afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht.)

Het uitbreidingsplan schouwburg is het voornemen een concreet besluit of maatregel te nemen. Het dient te worden geplaatst tegen de achtergrond van een gebrekkige beleidsnota podiumkunsten waarvan de inhoud in de raadscommissie van mei 2008 nauwelijks aandacht heeft gehad. (Men focuste toen op concrete uitvoeringsmaatregelen.)

Geen enkele ingezetene heeft de mogelijkheid geboden gekregen om zijn zienswijze met betrekking tot het te vormen beleid inzake podiumkunsten naar voren te brengen. In 2008 niet, in 2012 niet.

In het coalitie-akkoord worden (net als in de inspraakverordening) met betrekking tot de betrokkenheid van ingezetenen in de beleidsvormingsprocessen mooie dingen gezegd. De realiteit is echter wezenlijk anders.

Op 15 maart j.l. bestempelde de gemeente de bijeenkomst in de schouwburg (exclusief voor omwonenden uit enkele straten) aanvankelijk als een participatiebijeenkomst. De bijeenkomst was echter niet als zodanig geconvoceerd.

Zou men het podiumkunstenbeleid willen behandelen, dan had de bijeenkomst voor alle ingezetenen van de gemeente open moeten staan. Het onderwerp van de bijeenkomst betrof niet het beleid, maar een concreet besluit of maatregel, te weten een uitbreidingsplan van de schouwburg.

Uit het verslag van de bijeenkomst op 15 maart in de schouwburg: *"Mevrouw Leicher, wijkmanager Binnenstad, benadrukt desgevraagd dat het geen inspraakavond betreft. Formele inspraak volgt na het definitieve besluit van het college."*

Het verslag laat onvermeld wat de aanleiding van het spreken van mevrouw Leicher was. Er werd namelijk bezwaar gemaakt tegen het feit dat de gespreksleider van de bijeenkomst de bijeenkomst als een consultatiebijeenkomst bestempelde. De bijeenkomst was niet als 'consultatie' aangekondigd.

Bovendien is het onmogelijk om staande de bijeenkomst de ontvangen informatie te verwerken, eventuele nog ontbrekende informatie erbij te zoeken en tot een standpunt te komen.

“De formele inspraak vindt plaats op het moment dat de omgevingsvergunning wordt aangevraagd. Bewoners worden regelmatig op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen, bijvoorbeeld middels informatieavonden,” zegt het verslag aan het slot.

Deze aangehaalde passages geven aan dat in elk geval de ambtenaren koersen op een situatie waarin ingezetenen pas na het besluit van het college iets mogen zeggen. Voordien wordt er slechts gelegenheid geboden voor het stellen van vragen.

Dit staat haaks op artikel 150, eerste lid van de Gemeentewet, waarin ingezetenen en belanghebbenden het recht gegeven is bij de voorbereiding van gemeentelijk beleid te worden betrokken. De ambtenaren koersen op een situatie waarin Leidsche Rijn-bewoners, binnenstadsbewoners en anderen hun mond moeten houden waar het het beleid met betrekking tot podiumkunsten betreft en slechts inbreng hebben bij een dichtgetimmerd slotstuk, een concrete maatregel. De inbreng van ingezetenen bij de concrete maatregel vindt zijn grond niet in het inspraakartikel in de Gemeentewet, maar in de rechtsbeschermingsbepalingen in de omgevingswetgeving.

“Het college is zich er van bewust dat een voorstel voor een ondergrondse Blauwe Zaal in het Zocherplantsoen potentieel weerstand kan opwekken bij direct omwonenden en in de stad”, zo zegt het college in zijn brief aan de commissie. *“Het college gaat daarom over dit voorstel in gesprek met bewoners en belanghebbenden en wil in het voorjaar van 2012 een definitief besluit nemen.”*

Belanghebbend zijn onder meer de bewoners van Leidsche Rijn die via het akkoord van de coalitie een grote schouwburg in het vooruitzicht is gesteld. Doen wat men zegt en zeggen wat men doet is er kennelijk niet bij.

Een bijeenkomst met een paar omwonenden van het Lucasbolwerk over alleen een concreet besluit kan niet vervangend zijn voor het participatierecht van de bewoners van Leidsche Rijn en enkele andere stadsgebieden met betrekking tot het beleid. Het beleidsonderwerp podiumkunsten gaat de hele stad aan.

Indien op de door het college en het presidium van de raad uitgezette route wordt voortgegaan is de raad zelf debet aan de veel besproken kloof tussen burger en bestuur.

Echter, op grond van artikel 2, tweede lid van de Inspraakverordening kan de raad zelf besluiten ditmaal eens te breken met de gewoonte om ingezetenen pas heel ver in de processen te consulteren, als bijna alles al is dichtgetimmerd.

Het uitbreiden van de stadsschouwburg in de wetenschap dat de budgetten van Utrecht in een reeks van komende jaren sterk onder druk zullen staan, betekent het impliciete besluit de belanghebbende inwoners van Leidsche Rijn langere tijd het beloofde te onthouden. Uitbreidingsinvesteringen in de Stadsschouwburg maken de kansen voor een theater in Leidsche Rijn (of desnoods op de plek van een van de immense parkeerplaatsen van de Jaarbeurs) veel kleiner. Het is vreemd dat in het coalitie-akkoord is aangegeven dat er in culturele voorzieningen voor Leidsche Rijn geïnvesteerd gaat worden, maar dat feitelijk gekoerst wordt op het doen van investeringen aan de oostkant van het overbelaste stadscentrum. Hier zien wij een parallel met het garageplan Lucasbolwerk. Enerzijds gaf het beleid aan dat de druk van het autoverkeer verminderd moest worden, en aan de andere kant koerste men op de bouw van een enorme parkeergarage die deze druk per saldo juist ernstig zou vergroten.

Behalve de bewoners van Leidsche Rijn zijn ook specifiek belanghebbend de bewoners van de binnenstad en (Buiten-)Wittevrouwen die, in de omstandigheid dat de gemeente streeft naar minder drukte in de stad, toch opgezadeld worden met meer drukte in een ruime omgeving van de schouwburg.

Wij zijn zeer benieuwd hoe het college en de raad, het hoogste orgaan, zich tot het hier gestelde verhouden.

Indien het college regentesk zou willen optreden dan hoeft de raad daarin niet te volgen. Dualisme. Zoals al gezegd kan de raad op grond van artikel 2, tweede lid van de Inspraakverordening, een eigen lijn uitzetten. In Utrechtse verhoudingen zou dat van een ongekende flinkheid getuigen, maar het zou best wel eens mogen.

Wil men *echt draagvlak* voor (te onderscheiden van een *verklaard draagvlak*) en *kwaliteit* van politieke en bestuurlijke besluiten bereiken, dan dienen beleidsvormingsprocessen vanaf de grond fundamenteel anders opgezet te worden.

De hier geschetste problematiek (die ingezetenen vaker voelen als vijandigheid van de zijde van ambtenaren en gemeentebestuur) vraagt een ingrijpende cultuuromslag binnen het gemeentebestuur. Het ambtelijk apparaat dat grotendeels gewoon is om met procedureslimmigheden de ingezetenen

buiten spel te zetten, is hiervoor niet de beste raadgever. Het ambtelijk apparaat is immers het grootste onderdeel van het probleem.

Zou de raad toch de voor haar geopende weg gaan bewandelen, dan is de wettelijk vereiste belangenafweging een aanfluiting.

Behoeftte-onderzoek

In april 2008 gaf B&W van Utrecht het haalbaarheidsonderzoek *Een nieuw theater voor Utrecht* vrij, een rapport dat met zijn bijlagen de dikte van een ouderwets telefoonboek benadert en met zijn vormgeving degelijkheid lijkt uit te stralen.

Dit uit januari 2008 stammend rapport is bij zijn verschijnen al door ons bestudeerd. De aanleiding om dat te doen was de gebleken optie van B&W de raad voor te stellen te besluiten tot vergroting van de stadsschouwburg, eventueel onder het park Lucasbolwerk. Een tweede motief was gelegen in de vaststelling dat vergroting van de Stadsschouwburg leidt tot vergroting van de verkeersdruk op het Lucasbolwerk. Dat vormt een bedreiging voor het park.

Het feit dat de directeur van de Stadsschouwburg van het college o.m. de opdracht heeft gekregen uit te zoeken hoe deze verkeerstoename en het parkeren gereguleerd en opgevangen moet worden, betekent dat het college de bedreiging onderkent, maar primair georiënteerd is op geregleerde toelating van meer autoverkeer.

Voor het verrichten van het "haalbaarheidsonderzoek" zijn drie adviesbureaus met verschillende deskundigheden tot één team gevormd, waarbij elk van de drie bureaus autonoom onderscheiden aspecten onderzocht, die tenslotte in het rapport zijn samengebracht.

In het haalbaarheidsonderzoek, worden twee scenario's uitgewerkt, te weten

1. een groot, nieuw amusementstheater bouwen alsook de stadsschouwburg renoveren. Wat het renoveren van de stadsschouwburg betreft gaat het om de Grote Zaal te transformeren tot een middenzaal met 690 plaatsen en voor de Blauwe Zaal zijn er drie varianten:
  - a. verbouwing binnen het huidige bouwvolume,
  - b. verbouwing met dakverhoging en
  - c. ondergrondse nieuwbouw onder het park Lucasbolwerk;
2. een nieuw theatercomplex met drie zalen bouwen en de Stadsschouwburg te herbestemmen.

Primair wordt in het rapport opgemerkt: *"Het zou het mooist zijn als de huidige Blauwe Zaal kan worden aangepast aan de eisen van de tijd, maar als dat vanuit monumentaal oogpunt niet mogelijk is behoort een zaal onder het plantsoen tot de mogelijkheden."*

De Raad voor Cultuur heeft Utrecht aangewezen als één van de acht gemeenten waarvan de cultuurinstellingen en –opleidingen deel uitmaken van de basisinfrastructuur van Nederland. Dit is terecht een relevant gegeven.

In de beleidsnota *"Cultuurvisie 2005-2008 / Cultuur is kapitaal"* en in de cultuurnota *"De ontdekking van Utrecht"* (2008) worden nogal grootse cultuurambities ontvouwd, die naar onze indruk op verschillende punten megalomane trekken hebben. Op die kant zullen we nu niet verder ingaan. Wel merken wij op dat de beide beleidsdocumenten geen onderbouwing met betrekking tot de vraagkant hebben, althans wat men bij normale standaards als onderbouwing zou mogen aanmerken. Leidend zijn bepaalde beleidswensen (verbonden met het kennelijke streven Utrecht tot een van de belangrijkste Europese cultuurcentra te maken) alsook niet onderzochte aannamen met betrekking tot de vraagkant.

Een draagvlakmeting onder de Utrechtse bevolking (waarbij ook de consequenties van keuzen realistisch zijn uiteengezet) heeft niet plaatsgevonden, dit in lijn met de ingeslepen gewoonte om weinig of geen acht te slaan op de wensen van de ingezetenen, waarover geregeerd wordt. Een dergelijk onderzoek zou toch zeer relevant zijn omdat de beoogde ontwikkeling een aanzienlijk beslag op de Utrechtse belasting- en begrotingsgelden legt, dus tot belangrijk andere keuzen leidt. Daarnaast heeft de beoogde ontwikkeling - direct en indirect - een belangrijke impact op het leefklimaat.

Het haalbaarheidsonderzoek neemt de ontwikkelingswensen uit de beide eerdere beleidsdocumenten als uitgangspunt, besteedt er enige woorden aan, laat na deze wensen tegen het licht te houden. *"De markt biedt ruimte voor forse groei van het aantal bezoekers"*, kopt een van de paragrafen (- welke markt hier bedoeld wordt, aanbod- of vraagmarkt, is niet meteen duidelijk -) om meteen door te gaan met de

qua taal en denken tenenkrommende stelling, namelijk *“huidige achterstand en groei van de stad vormen basis voor groei”*.

In het hele rapport wordt echter niet uitgelegd waarin de *“huidige achterstand”* bestaat en wat de maatstaf voor de achterstand is.

Geconstateerd wordt dat het aantal uitverkochte voorstellingen en de zaalbezetting van de Stadsschouwburg (in landelijke vergelijking) groot is. Verder wordt vastgesteld dat het aantal keren ‘nee’ verkopen bij uitverkochte voorstellingen niet gemeten is en kan worden. (!!!!) Wel wordt *“aangenomen”* dat er met een grotere zaalcapaciteit 20-25 % bezoek meer mogelijk is. Dit is een knap dunne fundering van de nog volgende uitspraak dat de vraagmarkt fors kan groeien.

Maar dan zijn de onderzoekers er nog niet. Doordat ten opzichte van 2005 het aantal Utrechters *“de komende decennia”* met een kwart zou groeien en voor de regio een minder spectaculaire groei plaatsvindt, zou de vraagmarkt nog eens een keer met 20-25 % groeien, per jaar (!!!), zoals de tekst zegt. En *“bij voldoende aanbod”*, zegt de ontsnappingsformulering.

Het rapport komt na stapeling van de twee aangegeven groeifactoren (grotere zaalcapaciteit en bevolkingsgroei) uit op 330 tot 345 duizend bezoekers in 2025, waaruit al snel blijkt dat de woorden groei *“per jaar”* een redactionele slordigheid is die door de drie adviesbureaus en de opdrachtgever niet werd gezien. Bij de aangegeven groei *per jaar* zou men in 2025 immers ver boven een miljoen bezoekers moeten zitten.

Met globale verwijzing naar ervaringen in Apeldoorn, Breda, Groningen, Rotterdam en Zwolle, wordt vervolgens gemeld dat het theaterbezoek aanmerkelijk toeneemt *“dankzij de stijging van het aantal voorstellingen en ook dankzij meer grootschalig aanbod”*. Hoe de causale relatie is vastgesteld wordt niet uitgelegd. We hebben dan met een onbewezen bewering van doen.

Hoe het in de gemelde plaatsen met het exploitatierendement zit, en wat er initieel en jaarlijks door de gemeenten is en wordt geïnvesteerd is ook niet aangegeven.

Vervolgens wordt - terecht – geconstateerd dat private ondernemingen de theatermarkt ontdekt hebben en dan ook in Utrecht en dat deze vanuit een niet nader omschreven *“wijde regio”* met de schouwburg zullen concurreren. Verder geeft het rapport aan dat het publiek bereid is verder te reizen voor unieke voorstellingen.

Het haalbaarheidsonderzoek beperkt zich aldus tot een vaag aanduiden van het concurrerend systeem en compenseert het gebrek dat daardoor ontstaat met de taalkundig en inhoudelijk wonderlijke zinnen: *“De eerder geraamde stijging van 230.000 bezoeken per jaar nu, naar 380.000 over tien jaar (zo’n 65 %) zijn niet onrealistisch. Zeker niet gelet op de recente realisaties over 2007. De huidige achterstand en de autonome groei van de stad staan samen al garant voor het overgrote deel van de stijging (40% tot 50%). Daarnaast laten andere steden zien dat groei van het aanbod leidt tot groei van het bezoek. Deze marktpotentie geldt echter ook voor andere grootschalige podiumkunstaanbieders in de stad en de wijde regio. Positionering en onderlinge afstemming is dan ook vereist, maar niet altijd mogelijk.”*

Nog steeds is ons niet uitgelegd waar de *“huidige achterstand”* in zou bestaan en waaruit het referentiemateriaal bestaat op basis waarvan het predikaat achterstand gebruikt wordt.

Niet uitgelegd wordt waarom de eerder geraamde 330 tot 345 duizend bezoekers nu plotseling tot 380.000 zijn gegroeid (9 tot 13 % verschil) en dat al binnen tien jaar, terwijl het eerdere lagere getal voor het jaar 2025 gold.

Dan gaat het rapport over tot de behandeling van twee scenario’s, locatie-afwegingen, investeringskosten en exploitatieverwachtingen en een opgave van geraadpleegde literatuur (erg dunnetjes) en van geraadpleegde personen, die zonder uitzondering tot het systeem van de opdrachtgever behoren.

Met andere woorden, naar de mening van de onderzoekers en B&W is het voorafgaande voldoende grondslag voor het vervolg. Dat vervolg is een ‘technische’ uitwerking van de ons inziens uiterst gebrekkige grondslag.

Het stuk is deels gebaseerd op een aangenomen bevolkingsgroei van Utrecht zonder enige bronvermelding. Uit niets blijkt dat er demografische verkenningen zijn geraadpleegd.

In hoeverre de demografische ontwikkeling voor de verschillende sociale lagen en etnische groepen verschillend zal uitpakken is thans nog onvoldoende bekend. Dit is echter wel van belang daar het bezoek aan instellingen voor podiumkunsten zoals algemeen bekend hoog correleert met welstands-, cultureel- en opleidingsniveau.

Het is inmiddels bekend dat in grote delen van het land de bevolking in de komende decennia zal teruglopen. In hoeverre dat een impact heeft op het theaterbezoek in Utrecht zou onderzocht mogen worden.

Een daling van de Nederlandse bevolkingsomvang heeft repercussies voor de emplooibaarheid van podiumkunstenaars. Daar podiumkunstenaars inkomen moeten verwerven zal hun teruglopende emplooibaarheid als kunstenaar vrijwel zeker ook tot daling van het aanbod leiden.

De aangenomen groei van het bezoek aan de gemeentelijke theaters is mede gebaseerd op de verwachtingen

- dat de nieuwe inwoners in dezelfde verhoudingen gebruik maken van het podiumkunstenaanbod en
- van voldoende voorstellingen-aanbod. (Blz. 13 van het hoofdrapport.)

Beide punten zijn niet onderzocht.

Indien dit simpelweg extrapoleren van de vraag ook in het verleden toegepast zou zijn, zou Utrecht nu verhoudingsgewijs (en misschien ook wel in absolute zin) de meeste zwembaden, speeltuinen en muziekscholen van Nederland moeten hebben. Op zich zou dat toe te juichen zijn, omdat die voorzieningen vooral de ingezetenen ten dienste staan, terwijl dat met schouwburg en andere podia beduidend minder het geval is.

Het onderzoek drukt wel uit dat men het bestaan van concurrerend aanbod beseft, maar het concurrerend aanbod is niet geïnventariseerd en geanalyseerd.

In dit verband moet men onder meer denken aan de nog steeds bestaande optie van een nieuw privaat op te zetten theater aan de Jaarbeurszijde van het stationsgebied. Maar daarnaast moet ook gerekend worden met de theaterontwikkelingen in de regio, ja zelfs met die in de gehele Randstad.

In de bijlage bij hoofdstuk VI scenario I variant 2 (het uitbreiden van de Schouwburg onder het park) worden de grondkosten op nul euro becijferd. Deze vermelding zou betekenen dat het park voor de gemeente geen waarde heeft en voor nul euro naar de schouwburg zou kunnen gaan. Naar onze indruk is dit niet in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten. Wel sluit de nul-euro-waarde aan bij de manier waarop velen in de achterliggende jaren het gemeentelijk beleid met betrekking tot het park beleefd hebben.

Verder:

- er wordt geen kapitaalrente gerekend,
- worden de ontwikkelkosten op nul euro gesteld, terwijl aangegeven is dat er kosten zijn (interne kosten van de opdrachtgever), die natuurlijk aan het project toegerekend moeten worden
- zijn er geen kosten voor bouwrijp maken geraamd,
- zijn er geen infrastructuurkosten opgenomen,
- zijn geen kosten voor opmeten en sonderen opgenomen,
- zijn geen kosten voor ruimtelijke ordeningswijzigingen opgenomen,
- zijn geen kosten voor ontsluitingen opgenomen,
- zijn de reële rentekosten PM opgevoerd,
- er is – gelet op de gepresenteerde verantwoording - niet gekeken naar het eerdere ontwerp van de garage Lucasbolwerk, ten behoeve waarvan allerlei reële problemen en kostenfactoren waren geïnventariseerd (en waarbij er ook vele verdonkeremaand zijn, zoals wij enige jaren geleden hebben aangetoond).

De kostenraming raakt kant noch wal.

Het Haalbaarheidsonderzoek sluit in vele opzichten naadloos aan bij de niet-onderbouwde uitgangspunten in de beleidsnota “*Cultuurvisie 2005-2008 / Cultuur is kapitaal*” en in de cultuurnota “*de ontdekking van Utrecht*” (2007).

Eerlijk gezegd vinden we dat het funderend deel van het rapport geen enkel niveau heeft.

Het haalbaarheidsonderzoek concludeert in het geheel niet tot haalbaarheid of onhaalbaarheid, en dat terecht omdat de aan het onderzoek voorafgaande beleidsstukken, de uitgangspunten en de wijze waarop aanbod en vraag onderzocht zijn geen enkel niveau hebben. Ook zijn er wat betreft de kostenraming van een ondergrondse uitbreiding van de Stadsschouwburg veel flinke posten buiten beschouwing gelaten. Daarmee is niet gezegd dat de overige ramingen wel kloppen, deze hebben we immers niet bekeken.

Heel veel van wat relevant is, is niet bekeken en de vage, niet onderbouwde uitgangspunten die door B&W zijn aangereikt, zijn niet kritisch tegen het licht gehouden. Niet onderbouwde aannames horen tot de belangrijkste bouwstenen van de studie.

Doordat het funderend gedeelte van het onderzoek door zijn lichtheid in de lucht hangt, staan de uitwerkingen evenmin op de grond.

Het verontrust ons dat B&W in 2008 een document van deze bedenkelijke kwaliteit aan de Raad heeft gezonden en dat de Raad het document niet heeft teruggestuurd vanwege gebrek aan kwaliteit en het in plaats daarvan ten dele op zijn uitwerking heeft behandeld.

Er is geen bank in Nederland dat een bedrijf zal financieren dat op basis van dit soort bedenkelijke stukken wil expanderen. Het ongeluk wil echter dat Utrecht haar begroting grotendeels met belastingopbrengsten en andere heffingen dekt en dat kan opschrijven.

Het spreekt voor zich dat als men het uitermate gebrekkige onderzoek uit 2007 tegen gezond verstand in serieus wil nemen, men het dan toch terzijde moet leggen op grond van veroudering. Dat gebeurt echter niet.

Op een expertmeeting van 25 mei 2010 onder auspiciën van het Theaterinstituut Nederland en De Vrede van Utrecht 2013, nota bene gehouden in de Stadsschouwburg, is breed uitgemeten dat de toekomst van het theater op straat ligt. Sprekers merken op dat sommige locatietheatergroepen of –voorstellingen zoveel jaren na de Actie Toots (die schouwburgdirecteur Claus op de informatieavond nog even aantipte) alsnog een tamelijk elitair publiek trekken. Er is weinig of geen behoefte aan verdere uitbreiding van de geijkte theaters, maar theatermakers moeten de mensen die nu niet bereikt worden opzoeken in hun omgeving of desnoods zelfs op straat. Daarbij moet men er voor waken dat de voorstellingen vooral een speeltje worden voor de cultuurgeïnteresseerde elite die het wel eens leuk vindt ergens anders theater te bezoeken dan in een gebruikelijke zaal.

Uit de brief van het college aan de commissie blijkt in het geheel niet dat deze gedachten op de een of andere manier in het kader van het voorgenomen besluit gesignaleerd, gewikt en gewogen zijn. Ook in dit opzicht is het een weinig onderbouwd voorstel.

De behandeling van het beleid podiumkunsten door de raadscommissie op 20 mei 2008: Haalbaarheidsstudie ‘Een nieuw theater voor de stad Utrecht’

Bij de stukken zat geen raadsvoordracht, wel een brief aan de commissie. De bespreking was niet gericht op een besluit, zoals ook uit het verloop van de commissieberaadslaging blijkt. Er is niets besloten, alleen is er het een en ander op het punt van toekomstige informatie- en gegevensverstrekking toegezegd.

In de brief aan de commissie spreekt het college haar voorkeur uit voor een groot amusements theater en renovatie van de stadsschouwburg. *“Hiermee kunnen de knelpunten op het gebied van zalencapaciteit en –kwaliteit worden opgelost en kan de Stadsschouwburg met een nieuwbouw amusementszaal erbij (- bedoeld als toevoeging aan de stedelijke voorzieningen, niet aan de schouwburg toegevoegd; CBL -) voorzien in de toegenomen publieks- en aanbodvraag.”*

Het college maakte nog geen keuze tussen drie locaties voor het nieuwe theater. Daarvoor zou de schouwburgdirecteur een voorstel presenteren, nog voor het zomerreces 2008 (investering, exploitatie, stedenbouw, tijdsplanning, bereikbaarheid, parkeren en wisselwerking tussen theater en omgeving).

In de *“Haalbaarheidsstudie ‘Een nieuw theater voor de stad Utrecht’”* wordt zoals wij hierboven al lieten zien niet geconcludeerd tot haalbaarheid of onhaalbaarheid van de verschillende scenario's.

Dat weerhield de commissie er niet van impliciet de haalbaarheid van de gepresenteerde scenario's maar te aan te nemen. Kennelijk heeft de commissie de studie niet goed gelezen, daar dan de gebrekkigheid van het onderzoek gebleken zou zijn, dan wel is de commissie eenvoudig over die gebrekkigheid heengestapt.

Over de verschillende scenario's werd gesproken zonder dat daarin een keuze werd gemaakt, hetgeen correct was daar het een niet-besluitvormend punt betrof. Voorkeuren werden wel uitgesproken, zij het dat verschillenden dat geclausuleerd deden.

Duidelijk was dat een behoorlijke meerderheid een voorkeur had voor Leidsche Rijn, zoals de wethouder ook concludeerde. Maar dat was de wethouder niet genoeg. Hij vervolgde: *“Het college wil een gedegen onderzoek doen waarbij verschillende aspecten in kaart gebracht worden. Het is de bedoeling om dan*

een goed onderbouwd voorstel voor te leggen aan de commissie.” En even verder: De wethouder “vindt een goed leefklimaat in de stad voorop staan” en “dat in het onderzoek ingegaan zou worden op de win-win-situatie met de omgeving: wat het theater voor de omgeving betekent en wat de omgeving voor het theater kan betekenen.”

De meeste fracties vroegen in verschillende bewoordingen om een goed doordachte, optimale spreiding van faciliteiten voor podiumkunsten over de gehele stad. Dat wat de wethouder als nader onderzoek in het vooruitzicht stelde kwam daaraan tegemoet.

Met het ad hoc-voorstel dat het college nu (2012) heeft voorgelegd verdwijnt het masterplan achter de horizon.

Van mei 2008 naar nu

Beloofde stukken zijn niet opgeleverd, dat wil zeggen niet openbaar gemaakt.

Over het in mei 2008 door de wethouder beloofde onderzoek is niet meer vernomen.

Dat geldt ook het voorstel die de schouwburg-directeur voor het zomerreces 2008 zou presenteren.

Ook is niet vernomen van de uitkomsten van een onderzoek naar de wijze waarop de verkeerstoename gereguleerd en opgevangen moet worden.

De coalitie-partijen besloten door middel van het coalitieakkoord te koersen op een groot theater in Leidsche Rijn. Daarop is geen vooruitgang waargenomen.

Zonder voldoende acht te slaan op het niet afgehandeld dossier ‘Een nieuw theater voor de stad Utrecht’, en zonder voldoende acht te slaan op de exploitatielastigheden, is onlangs besloten de stadsschouwburg te verzelfstandigen.

Tussen alles door is de renovatie van de Stadsschouwburg op de rails gezet.

In feite zitten we nu al voorbij het begin van een salami-besluitvormingsproces, de door wethouder Van Eijk geprezen stapsgewijze benadering. De raad en de ingezetenen dreigen in een fuik terecht te komen, waarbij de burger dan een “een belastinginfuus” (CDA, mei 2008) ingebracht krijgt.

Nog steeds heeft, in weerwil van allerlei mooie woorden in wet, verordening en coalitieakkoord, geen ingezetenen iets over het beleid mogen zeggen. Waar de ingezetene nu iets over mag zeggen is een geïsoleerd stukje concrete beleidsuitvoering, indien de term beleid hierbij gepast zou zijn.

Een eerder niet-omarmde optie (ondergronds uitbreiden van de stadsschouwburg met als bestuurlijke appendix een ondergrondse fietsenstalling) is nu opgepoetst. Het gaat om een zeer moeilijk plan met veel tegenstrijdigheden, met grote uitvoeringsrisico's en mede daardoor grote financiële risico's die de bouwondernemer vast niet voor zijn rekening wil nemen.

Een ondergrondse fietsenstalling is er bijna niet te bouwen, zie verderop in deze nota. De functie van de vermelding daarvan is die van lokkertje voor raadsleden die de onmogelijkheden en consequenties niet overzien, opdat zij instemmen met het uitbreidingsplan van de schouwburg.

Het coalitieakkoord

Het coalitieakkoord wordt gewoonlijk ‘collegeprogramma’ genoemd, waarmee het lijkt of de coalitie de eigendom daarvan heeft afgestaan en er geen verantwoordelijkheid meer voor draagt.

De meerderheidscoalitie heeft voorjaar 2010 op het dossier podiumkunsten een knoop doorgehakt en besloten te koersen op een schouwburg voor Leidsche Rijn: *“Utrecht heeft een bruisende cultuur, zowel in de oude als in de nieuwe stadsdelen. We investeren daarom in een culturele trekker van formaat in Leidsche Rijn Centrum met een grote zaal van schouwburgformaat en zogenaamde 7 x 16 uur voorzieningen. We maken wel het voorbehoud, dat een fors deel van het voorziene exploitatietekort via publiek-private samenwerking wordt opgelost.”*

Er is niet vernomen dat de coalitie dit programmapunt heeft ingetrokken. Er is geen rapport verschenen van een onderzoek naar publiek-private samenwerking.

Zowel inwoners van het stadsdeel Leidsche Rijn als van de Binnenstad alsook derden hebben hier grote verwachtingen van. Een extra theater zal een meer verscheiden podiumaanbod mogelijk maken. Inwoners van Leidsche Rijn kunnen vaak dicht bij huis een theatervoorstelling bezoeken en net zoals de overige Utrechters kiezen uit het bredere aanbod. Overall leidt het tot een verminderde druk op de binnenstad, waarvan het college in februari 2012 zei dat die moet verminderen.

De optie van een schouwburg in Leidsche Rijn biedt bovendien veel extra's boven het verplaatsen van de functie van de Blauwe Zaal van de Stadsschouwburg van het bestaande gebouw naar een ondergrondse bunker onder het park. In die bunker kunnen geen twee of meer voorstellingen tegelijk draaien, Het verschil zit voornamelijk in een (soms klein) aantal stoelen meer en de mogelijkheid voor de schouwburg zich meer als horecagelegenheid te profileren.

Verzelfstandigde schouwburg

De verzelfstandigde schouwburg kan rekenen op een jaarlijkse exploitatiebijdrage vanuit de gemeentekas, opbrengsten uit kaartverkoop, verhuur van ruimten en horeca-opbrengsten. Daarmee, zo wordt gezegd, kan de schouwburg zijn kosten niet gedekt te krijgen. Of er een voldoende effectief kostenbeheersingsprogramma is kunnen wij niet nagaan en daarom laten wij dat aspect vooralsnog rusten.

De schouwburg zoekt expansie, een rijkere exploitatie om tot grotere opbrengsten te komen. In dat kader wordt de bestaande schouwburg gerenoveerd en is opnieuw het plan opgevat de schouwburg onder het park uit te breiden. De voorwaarden van deze expansie moeten echter voornamelijk worden gerealiseerd op kosten van de gemeentekas.

De beoogde uitbreiding van de schouwburg komt in feite neer op verplaatsing van de functie van de Blauwe Zaal naar een onder het park te bouwen ondergrondse bunker. Daar zitten voor de schouwburg onder het gezichtspunt van exploitatie een nadeel aan en twee voordelen aan. Het nadeel bestaat uit hogere exploitatiekosten daar het gebouw ondergronds vergroot wordt en het onderhoud van de ondergrondse ruimte meer lasten met zich meebrengt dan bij een bovengrondse uitbreiding. Het voordeel bestaat uit een *mogelijk* hogere opbrengst in de kaartverkoop voor de Blauwe Zaal (- de nieuwe Blauwe Zaal gaat een aantal stoelen³ meer tellen dan de huidige zaal -) en uit de mogelijkheid de huidige Blauwe Zaal in de horecasfeer te exploiteren.

Echte horeca-ondernemers zien dat ongaarne en daarom ontwikkelden enkele van hen al plannen om een ander deel van het Lucasbolwerk om te vormen tot een aantal aaneengesloten café-terrassen.

"Meer terrassen in de binnenstad, meer horeca bij musea en hotels en meer restaurants in de wijken. Dat zijn in een notendop de plannen die de gemeente Utrecht met de horeca in de stad heeft. Wethouder Mirjam de Rijk schrijft in het plan dat de horeca van de stad achterblijft ten opzichte naar andere steden. Vooral buiten het centrum kan nog veel gebeuren. "Nu is het soms een beetje een dooie boel", zegt De Rijk. De stad heeft veel regels en daar wil De Rijk wat aan doen. In de wijken wil De Rijk vooral restaurants toestaan, die dan wel tijdig moeten sluiten. Meer terrassen zijn welkom in de binnenstad, onder meer op de Mariaplaats, het Janskerkhof, de Vredenburg en Paardenveld. Disco's zouden alleen passen in het Stationsgebied en Leidsche Rijn Centrum, dat nu wordt gebouwd bij de A2.

De Utrechtse horeca is kritisch over uitbreidingsplannen van de gemeente. Extra terrassen willen de ondernemers wel, maar op meer concurrentie zitten ze niet te wachten. "Teveel horeca zorgt voor een prijzenslag en daarmee voor minder kwaliteit", zegt Jos de Winter, voorzitter van Koninklijke horeca afdeling Utrecht.

De gemeenteraad moet zich nog buigen over de plannen." (RTV Utrecht, 20 maart 2012.)

³ De capaciteit van de nieuwe Blauwe Zaal komt naar zeggen uit op ca. 285. (De brandweer heeft hier haar oordeel nog niet over gegeven.) De huidige Blauwe Zaal telt, volgens gegevens van de schouwburg zelf, 131 à 233 plaatsen, afhankelijk van de gewenste zaalopstelling. Of het rekenkundig gemiddelde min of meer met het exploitatiegemiddelde samenvalt, moet uit accountantsrapporten blijken. Bij een hoog exploitatiegemiddelde is de winst in aantallen zitplaatsen beperkter, misschien veel beperkter als thans gesteld wordt.

De dooie boel is nog niet opgemerkt door de binnenstadsbewoners, wel door 18de en 19de eeuwse reizigers, maar die binnenstadsbewoners wonen hier dan ook maar net. Hoe de dooie boel zich verhoudt tot de uitspraak dat Utrecht een bruisende cultuur heeft (coalitie-akkoord) is ook allerminst duidelijk.

Een vreemde gang van zaken.

Eerst besluit het gemeentebestuur tot verzelfstandiging van de schouwburg, om vervolgens te ontdekken dat de schouwburg zijn broek financieel niet zou kunnen ophouden. Is het besluit dan lichtvaardig genomen? Zonder deugdelijk ondernemingsplan?

Wat ook bijzonder merkwaardig is dat B&W het gebruiksdoel van de schouwburg langzaam uit het oog aan het verliezen lijkt en een concurrent voor de bestaande horeca versterken wil.

De schouwburg is gesticht en in stand gehouden vanuit de gedachte de ingezetenen specifieke culturele programma's voor te kunnen schotelen. Nu het volgens zeggen lastig is de exploitatiebegroting van de schouwburg sluitend te krijgen, koerst B&W op een kostbare vergroting van de schouwburg waardoor de exploitatielasten alleen maar toenemen en de zeggenschap over het park afneemt. Dan moeten vervolgens alle sluizen open om de feestgangers en ander horecavolk naar de schouwburg te lokken. Hoe verhoudt dit zich tot het doel van de schouwburg, is de horecafunctie niet een doel op zichzelf aan het worden, gaat Utrecht niet een proces starten dat ongeremd verder zijn gang gaat met onbekende horizon en uitkomsten? Wat betekent het voor de omgeving?

Is hier wensdenken aan de orde of ligt er een deugdelijk ondernemingsplan aan ten grondslag dat belangenvrij, onafhankelijk en deskundig getoetst is (door anderen dan functionarissen van de gemeente Utrecht)?

In mei 2008 sprak het CDA dat de fractie in de laatste jaren al een hele grote culturele ambitie heeft getoond als het gaat om grote investeringen binnen de totale begroting op het Muziekpaleis. De fractie signaleerde dat er in het culturele veld nog veel op stapel staat en vroeg eerder al om een financiële doorkijk en een totaalplaatje. De fractie was verbaasd dat dat steeds per project bekeken wordt. Naar het oordeel van het CDA is een stadstheater op den duur zeker noodzakelijk, maar het is de vraag of Utrecht dat aankan gezien de vele ambities die nog moeten worden ingevuld en waargemaakt. Bij dat waarmaken had het CDA in 2008 al grote twijfels.

Deze twijfels, die toen ook door verschillende andere fracties gedeeld werden, lijken ons onveranderd of ondertussen misschien wel vergroot. Het gewenste totaalplaatje met de (onderbouwde) financiële component is er nog steeds niet. In plaats daarvan is een slecht doordacht en onderbouwd ad hoc-voorstel voorgelegd.

Beren op B&W's weg

1. Bestemmingsplan, rijksmonument, archeologie

In het Bestemmingsplan is het gebied waarom het hier gaat aangeduid als 'Groen'.

Het eerste lid van artikel 14 van het bestemmingsplan geeft aan: *"De voor 'Groen' aangewezen gronden zijn bestemd voor ...."* En dan volgen er limitatief 16 bestemmingen, waaronder de bestemming parkeerterrein waar die als zodanig in de plankaart is aangegeven. Een fietsenstalling komt ook in de reeks voor, maar de fietsenstalling mag geen gebouw zijn. Een ondergronds bouwwerk komt in de limitatieve opsomming in het geheel niet voor, hoewel het fenomeen ondergronds bouwen al decennia bekend is en er in 2007 al over het ondergronds uitbreiden van de schouwburg is gedacht.

Het tweede lid van het artikel geeft aan dat er in de bestemming Groen *"uitsluitend bouwwerken, geen gebouwen zijnde, ten dienste van deze bestemming (mogen) worden gebouwd."*

Het derde lid tenslotte beperkt de wijzigingsbevoegdheid van B&W uitsluitend tot het verwijderen van de aanduiding 'parkeerterrein' in de plankaart en bestemmingen.

Het bestemmingsplan vormt dus een belemmering voor het ondergronds uitbreiden van de schouwburg en de ondergrondse aanleg van een fietsenstalling. Beide bouwobjecten waren ten tijde van het ontwerp en de vaststelling van het bestemmingsplan (2010) al in discussie.

Het is toen echter niet nodig geoordeeld hen te vermelden in de reeks ambities en nieuwe ontwikkelingen (par. 5.1.4) die aanknopingspunten biedt voor het alsnog binnen het bestemmingsplan faciliteren van de aangegeven ambities. Kennelijk werden de ondergrondse zaal en de fietsenstalling toen niet als realistische opties waargenomen.

Zou men op het standpunt staan dat het Bestemmingsplan niet meer dan bedrukt papier is waarvan de inhoud naar believen kan worden gewijzigd, dan wordt men gestuit door een niet mis te verstane tekst in datzelfde bestemmingsplan. Die tekst zegt: “(...) *het bestemmingsplan (is) beschermend van aard. Een belangrijke doelstelling van het bestemmingsplan is het beschermen van het aangewezen beschermde stadsgezicht. Daarnaast zijn in de binnenstad talloze gemeentelijke monumenten te vinden. Daarin is gekozen voor een gedetailleerde wijze van bestemmen. De bouwmogelijkheden in het plan zijn redelijk beperkt. De bestaande bebouwing wordt “als recht” toegestaan. Daarbuiten zijn er weinig rechtstreekse nieuwe bouwmogelijkheden.*” (Juridische plantoetsing, blz. 155.)

Men dient dit ook te begrijpen tegen de achtergrond van de beginselen van behoorlijk bestuur, in het bijzonder het rechtszekerheidsbeginsel. De bestuursrecht deskundige prof. Mr. P. Nicolaï zegt hierover o.a. “*Het rechtszekerheidsbeginsel is een fundamenteel rechtsbeginsel dat van betekenis is voor alle gebieden van het recht. In het publiekrecht heeft dat beginsel een bijzondere betekenis, aangezien de rechtszekerheid die de burger tegenover de overheid kan claimen, medebepalend is voor de begrenzing van de inbreuken die van overheidswege op de vrijheid van de individuele burgers worden gemaakt.*” (Bestuursrecht. Amsterdam 1997, blz. 17.)

Het moeten wel verdraaid zware belangen zijn die dat wat de ingezetenen door middel van het bestemmingsplan is gegarandeerd, doen wijken. Dat wat nu voorligt geeft in zijn fundering en uitwerking geenszins aan dat daarmee zodanig hogere belangen van de ingezetenen worden gediend, dat het als zodanig bestemde park moet wijken voor een schouwburguitbreiding, een fietsenstalling of een verzameling caféterrassen.

De rechtszekerheid dient niet slechts te gelden tot het invallen van het avonddonker, maar – zoals de wetgever bedoelt - voor langere tijd. De bepalingen van het bestemmingsplan kan men niet voor elke niet-zwaarwegende bestuurlijke oprisping opzij zetten. Gegeven het feit dat er in het bestemmingsplan van 2010 geen ankerpunt is aangebracht voor het realiseren van het nu beoogde bouwwerk, hoewel de optie daarvan toen al enkele jaren gezien werd, maakt het moeilijk om de beoogde verandering als zwaarwegend aan te merken en een afwijking van het bestemmingsplan te realiseren.

Ook de vermindering publieke zeggenschap over gewenste veranderingen van inrichting en gebruik in de toekomst, doordat de verzelfstandigde schouwburg over nog meer oppervlakte zeggenschap krijgt (in de vorm van eigendom of anderszins) en daarmee de eigen belangen meer kracht kan bijzetten, is een factor die meegewogen dient te worden.

Tal van studies geven aan dat de stedeling grote behoefte heeft aan ongeschonden groen en stedelijke ruimtes (die groen blijven en ruimtelijk blijven, dus niet volgezet worden met allerlei objecten uiteenlopend van kleinere en grote bouwsels tot caféstoelen). Burgervader Van Asch van Wijck zag dat 175 jaar geleden al in toen hij de stoot gaf tot wat nu als Singel- of Zocherplantsoen bekend staat. In die tijd was de vrije natuur gerekend vanaf de singel op veel plaatsen zelfs nog op een boogschot afstand. Nu heeft Utrecht erg weinig openbaar groen in de directe woonomgeving en het weinige staat continue onder de druk van de waan van de dag, doet dienst als reserve-bouwterrein of reserve-verkeersvoorziening.

In Utrecht is groen vogelvrij. Wat in het groen toegelaten zou op andere locaties niet worden getolereerd, sterker nog, men zou er niet over piekeren. De realiteit in Utrecht is echter dat bestuur en veel ondernemers feitelijk volstreekte minachting hebben voor het groen en de functie daarvan voor de ingezetenen.

Afblijven dus. Het groen vormt een wezenlijk belang, niet slechts voor degene die er tegenaan wonen of op uitkijken, maar voor veel stedelingen. Het begrip ‘belanghebbende’ gaat in een aantal gevallen, en zeker in dit geval, aanmerkelijk verder dan de ‘omwonende’ in bepaalde stukken jurisprudentie.

Het Zocherplantsoen en daarmee ook de hier aan de orde zijnde locatie op het Lucasbolwerk, is een beschermd rijksmonument. De beschrijving van het beschermd monument in het monumentenregister maakt duidelijk dat de ondergrondse resten van allerlei vroegere bouwwerken ook tot het rijksmonument behoren.

Het is verboden een beschermd monument te beschadigen of te vernielen, zo geeft de wetgever aan. Op grond van de Monumentenwet heeft B&W een actieve zorgplicht ten aanzien van het beschermd monument.

Dat er onder de grond reëel het nodige aanwezig is, is al vastgesteld in het zogenoemde haalbaarheidsonderzoek in het kader van het garageplan Lucasbolwerk. “*Conclusie van deze studie is dat de ruimtelijke inpasbaarheid van een parkeergarage onder het Lucasbolwerk complex is. Knelpunten*

liggen op het gebied van de cultuurhistorische waarde van het bolwerk (aanwezigheid middeleeuwse stadsmuur, rijksmonument en beschermd stadsgezicht) en de ecologie (het bolwerk maakt, zoals alle groen in Utrecht, onderdeel uit van de ecologische structuur van Utrecht).” (Raadsvoorstel 2002, 26 dat door de referendumadviescommissie van destijds is aangemerkt als het ultieme besluit om de garage Lucasbolwerk te bouwen.)

Het bestemmingsplan geeft aan: *“Uit de gemeentelijke archeologische waardenkaart blijkt dat het gehele plangebied een hoge archeologische verwachtingswaarde heeft.” (Blz. 20).*

Met betrekking tot de archeologische waarden in de bodem van het Lucasbolwerk is een meer specifieke indicatie te verkrijgen door een aantal plattegronden uit verschillende momenten uit de geschiedenis over elkaar heen te projecteren.

Naast een eigentijdse plattegrond bezien we daarom een detail uit de 16de eeuwse kaart van Jacob van Deventer (1557 à 1572), uit de tijd dat er nog geen sprake was van een bastion, alsook een plattegrond uit 1838 (Von Derfelden), voordat Zocher het singelgebied tot het park omvormde.

Voor de kaartbeelden, zie de bijlage.

Als men de plattegronden met gelijke uitsneden naar dezelfde schaal vertaalt en als men ze dan over elkaar heen laat vallen is het duidelijk dat de fundering van de oude stadsmuur langs de oostrand van de straat ligt. Bij een proefopgraving ten behoeve van de beoogde parkeergarage is dat indertijd ook vastgesteld.

Ter hoogte van het latere bastion was een muurtoren, maar die is voor de gracht achter het bastion gesloopt.

Om het bastion aan te leggen is daar ter plaatse een flink deel van de middeleeuwse gracht gedempt. Het steile talud met een lage muur (contrescarp) langs de oostoever van de gracht, kan daarbij zijn blijven zitten en kan nu nog aanwezig zijn.

Bij het graven van de nieuwe gracht om het bastion heen is een driehoekig stuk oud land blijven zitten. Mogelijk zijn daar nog sporen te vinden van het einde van de middeleeuwse Gasthuisstraat. Mogelijke bebouwingssporen aan de zuidzijde daarvan zijn bij de bouw van de schouwburg tenminste deels verdwenen.

Blijft nog de mogelijkheid van bebouwingssporen langs de noordzijde van de vroegere Gasthuisstraat. Op de 19de eeuwse kaartje is een uit de vroege 18de eeuw stammende bietsuikerfabriek (later voortgezet als tegelfabriekje) aangegeven, die ten behoeve van het plan Zocher gesloopt is. Daarvan zijn bij de proefopgraving funderingen gevonden.

Tenslotte bestond de basis van de contour van het bastion uit muurwerk. Ook dat metselwerk zal vermoedelijk voor een groot deel nog aanwezig zijn. Alleen wat boven singelniveau uitkwam is door Zocher opgeruimd.

Enkele van de archeologische resten in de bodem van het Lucasbolwerk zijn weliswaar opgezocht maar nog nooit zoals het hoort onderzocht.

De vagelijk aangeduide bouwmethode ⁴, zo vaag dat deze in het verslag van de informatieavond van 15 maart j.l. geen omschrijving heeft gekregen, lijkt geen garantie te bieden dat er op fatsoenlijke wijze met dit archeologisch bodemarchief wordt omgegaan.

Ook de monumentenregelgeving en het monumentenregister vormen een grote hindernis.

2. Het Legospel van ambtenaren, architect en B&W: ecologie, bouwwerk, bouwproces en sloop

“Je kunt met LEGO van alles maken, zoals auto’s en vrachtauto’s die echt kunnen rijden. En boten die echt kunnen varen. Maar ook huizen met ramen, robotten die hun armen kunnen bewegen, kastelen met kanonnen, ruimteschepen en nog veel meer.

Je kunt zelf iets verzinnen om te bouwen, maar je kunt ook in de speelgoedwinkel een doos met LEGO kopen waar een gebruiksaanwijzing in zit. De gebruiksaanwijzing laat zien hoe je het moet bouwen. Bij een groot ding ben je wel twee of drie dagen bezig, want het is best moeilijk.

Als je klaar bent kun je ook weer uit elkaar halen om iets anders te bouwen. Je kunt ze dus steeds opnieuw gebruiken.” (Wat kun je met Lego doen? Spreekbeurt van Samuel Boerop, te vinden op internet.)

⁴ Ook in de commissiebrief van 29 februari 2012 wordt de bouwmethode niet onthuld, waardoor er geen risico-inschatting mogelijk is.

“Na inbouw van de kelderbak zijn er geen zichtbare consequenties voor het plantsoen”, zo zegt de brief van B&W aan de commissie.

In de visie van ambtenaren, architect en B&W kan men kennelijk het Legosteentje ‘gronddekking’ uit bodem lichten en daarna het Legosteentje ‘in de weg zittende aarde’ eruit halen en weggooien. Vervolgens wordt op de plaats van het laatst verwijderde Legosteentje het Legosteentje ‘theaterzaal’ neergezet en dan komt er een nieuw Legosteentje in de plaats van het als eerste verwijderde Legosteentje ‘gronddekking’. Het oorspronkelijke Legosteentje ‘gronddekking’ is immers geheel tot fragmenten vervallen en kan nooit meer met dezelfde structuur op de oude plek terugkeren. Maar geen nood, in de spelopening past een ander Legosteentje, of misschien zelfs de resten van het eerdere Legosteentje ‘gronddekking’, maar dan opnieuw en anders tot een steentje geperst. Zand erover. Klaar.

Het leidt tot de vraag wat B&W wil met de ecologische structuur waarvan het Lucasbolwerk deel uitmaakt. Deze vraag is relevant omdat B&W in 2002 vertelde (zie boven) dat het Lucasbolwerk deel uitmaakt van de ecologische structuur van Utrecht.

Een stedelijke ecologische structuur is een belangrijk hulpmiddel om de kwaliteit van de natuur van de stad bij ruimtelijke ontwikkelingen te handhaven. Deze structuur is als weefsel van groen en water, waarin de biodiversiteit de ruimte krijgt om de stedelijke dynamiek en klimaatveranderingen te kunnen doorstaan. Daarbij gaat het niet alleen om bestaande ecologische kwaliteiten in parken en andere groengebieden, maar ook om *potenties* die juist met gebruikmaken van het ruimtelijk proces of door een nader beheerregiem ontwikkeld kunnen worden. Ook ontbrekende verbindingen worden daarbij in beeld gebracht, om deze zichtbaar te hebben voor het geval dat als de gelegenheid zich voordoet om de verbinding alsnog aan te brengen, deze kans ook gegrepen kan worden. Denk in dit verband aan de busbaan.

Meer specifiek bestaat de ecologische structuur uit een biotopische elementen als bodemgelaagdheid en bodemeigenschappen, de beschikbaarheid van water en voedingsstoffen, horizontale gelaagdheid, zonering in de vegetatie, de mate van verscheidenheid in levensvormen die in en op de bodem en tussen de vegetatie voorkomen.

Als men de ecologische structuur als een Legobouwdoos benadert, dan wordt die structuur op de bouwplaats en in een flink stuk er rondom heen verwoest, heeft alleen nog een nominaal bestaan op papier. Het duurt erg lang voordat zich weer iets van kwaliteit gevormd heeft.

Nu kan men er geringschattend over doen en zeggen dat een stukje van een luttel aantal meters en wat grond erom heen er niets toe doen. Men gaat er dan aan voorbij dat de structuur niet bestaat uit op zichzelf staande Legoblokjes, maar juist een weefsel vormen. Op en bij het Lucasbolwerk is die structuur door de immense verkeersstromen, door de drukte en de vervuiling al zwak. Als men dan nog, zoals voorgenomen, extra in de ecologische structuur gaat roeren, dan is het daar afgelopen. Er rest dan alleen inwisselbaar decorgroen (- zoals men ook wel op podia ziet, zij het dan veelal van een andere maat -) en een voor lang verbroken ecologische structuur.

Bij het freatisch vlak (grondwaterspiegel) op 2,72 m. is het gezien de klimaatontwikkeling in toenemende mate erg moeilijk om op basis van capillaire werking een gazon in stand te houden en al helemaal niet als het gazon boven een niet-waterdoorlatend object ligt. In de warmste dagen droogte de bodem boven de betonnen doos uit met een snelheid van 10-15 cm. per dag. Gegeven de gronddekking van ca. 50 cm, is de bodem dan na enkele dagen uitgedroogd.

In Nederland hebben we in toenemende mate te maken met droogteperioden van flink wat weken, zelfs in voor- en najaar. De bodem boven de betonnen doos zal volledig uitdrogen en scheuren. Gras en eventuele andere beplanting zal het loodje leggen en zich beslist niet na een regenbui herstellen. Dit onaantrekkelijk visitekaartje is alleen te voorkomen door even zo lang als het bouwwerk bestaat op kunstmatige wijze water toe te voegen. Gelet op de verdampingssnelheid in droogteperioden moeten dat immense waterhoeveelheden zijn met evenzoveel kosten. In de achterliggende jaren is het al verschillende keren aan de orde geweest en naar verwachting zal dat in de toekomst nog meer gebeuren dat er langere tijd sproeiverboden en verboden om oppervlaktewater te onttrekken zullen gelden. Los daarvan, eindeloos bewateren is ook niet in overeenstemming met de duurzame ontwikkeling waarop Utrecht zich laat voorstaan. Daarbij is het een verkeerd voorbeeldgedrag. In natte perioden zal het gazon boven de betonnen doos plassen vertonen of modderig zijn, ook al als het dak van de betonnen doos onder afschot wordt geconstrueerd.

In het kader van het garageplan Lucasbolwerk is vastgesteld dat de bodem van het Lucasbolwerk op een diepte van enkele meters en dieper, in een proces van eeuwen, verticaal en horizontaal een

menging van tal van grondsoorten heeft gekregen, de ene stabiel, de andere instabiel, de ene slecht water doorlatend, de andere juist sterk watervoerend, enzovoort. In deze bodemstructuur zou gebouwd moeten worden.

De beoogde schouwburgzaal moet horizontaal en verticaal stevig verankerd liggen (grondankers, dikke betonvloer, e.d.) en moet ondergronds worden verbonden met de bestaande bouw die volgens geheel andere principes is gebouwd. De dynamiek van beide gebouwdelen en van beider bodem zal verschillend zijn, waardoor er bijzondere eisen aan de ondergrondse verbinding gesteld moeten worden en deze zal levenslang regelmatig gemonsterd moet blijven. Dat is bepaald niet goedkoop. Hoe men dat wil construeren is momenteel niet bekend, althans niet in stukken vastgelegd, zodat het ook niet mogelijk is dit in een risico-inventarisatie te betrekken.

Hoe de ondergrondse theaterzaal geconstrueerd moet worden is ook allerminst duidelijk. De ondergrondse uitbreiding is gepresenteerd als een recent idee. Een constructeur is er dan ook niet aan te pas gekomen, niet op het minst omdat daar geen geld voor begroot was.

In een tekening ziet men de ondergrondse zaal als een grote rechthoek. Hoe construeert men die zonder dat bronbemaling de bestaande schouwburg en de vegetatie aantast en de busbaan ondermijnd wordt? Op de voorlichtingsavond vertelde de architect dat de wanden van de schouwburgzaal op een uitgevlakt maaiveld uit prefab-elementen worden opgebouwd en vervolgens in de bodem verzonken worden tot een diepte van ongeveer 10 meter. Men moet het zich dan als een enorme betonnen doos zonder bodem en deksel.

Uit de uitleg hebben wij begrepen dat eenmaal in de bodem verzonken, de doos leeggelepeld wordt, na verloop van tijd door het grondwater ⁵ heen en tenslotte wordt er door het water heen een ca. 2 meter dikke betonvloer gestort.

Op onze vraag of hiervoor met bentoniet ⁶ wordt gewerkt moet worden, werd ontkennend geantwoord. Hoe men de betonnen doos 10 meter diep de grond in krijgt, waarbij dan ook muren van het Suikerhuis en misschien nog andere resten doorkliefd moeten worden, is met de magere uitleg echter niet duidelijk geworden.

Ook enkele door ons geraadpleegde architecten en bouwkundigen met een flinke staat van dienst en relevante werkervaring wisten niet hoe deze merkwaardige klus geklaard moet worden.

Vooralsnog verwachten wij hier een flink risico. Bovendien gaan we er vooralsnog van uit dat de manier van werken het zorgvuldig omgaan met archeologische en bouwkundige resten tot een hachelijke zaak maakt.

Omtrent de constructie- en bouwwijze van de buiten de betonnen doos gelegen ondergrondse foyer en de verbinding met de bestaande bouw, is in het geheel niets meegedeeld.

Eerst gedetailleerde informatie over de toe te passen bouwmethode (en de daarbij te gebruiken machines, materialen en werktuigen, hun grootte, draaicirkel e.d.) kan duidelijkheid en input voor een risico-inventarisatie geven.

De betonnen doos wordt in het plan letterlijk pal naast de kruin van een flinke boom opgericht. Men zegt dat men uit de kroonprojectie van de bomen blijft en dat het gebied van de kroonprojectie wordt afgezet. De operationele ruimte, de ruimte voor logistieke bewegingen is aan de gazonkant uitermate beperkt. Wij (en met ons de geraadpleegde deskundigen) kunnen niet begrijpen hoe men denkt de Legosteent, een betonnen doos van ongeveer 8 meter hoog, op te richten zonder aan de buitenkant logistieke ruimte van betekenis te hebben.

Tussen de betonnen doos en het drukste fietspad van de stad komt de bouwwerf, zegt men. Op een in de voorlichtingsbijeenkomst geprojecteerde kaart (die daarna weg was) werd een klein gekleurd vlakje getoond. Naar onze indruk was het vlakje zo klein dat men daar hooguit twee gestapelde kantoorcontainers kwijt kan. Als men daarmee toch de bouwwerf bedoelt dringen zich enkele vragen op:

---

⁵ Op 2,72 meter diepte.

⁶ Genoemd naar de eerste vindplaats, het Amerikaanse stadje Benton. Het gaat om een voornamelijk uit zeer fijne natriumdeeltjes bestaande leemsoort, die met water gemengd een zodanige stevigheid bezit dat daarmee de wanden van metersdiepe sleuven in de bodem voor instorten behoed blijven. Veelal wordt er door bentoniet heen beton gestort. Het beton verdrijft de bentoniet naar boven, waar het zich heel moeilijk beheersbaar gedraagt. De ervaring wijst uit dat de beheersing van die opwaartse stroom vaak mislukt, waardoor het bentoniet over de directe omgeving uitstroomt en daar de bodem waterdicht maakt. Het gevolg is dat de vegetatie (ook bomen) en ander leven in de bodem geheel afgeschreven kunnen worden.

- Hoe wordt de als zodanig aangegeven bouwwerf benaderd, gegeven het punt dat dat om veiligheidsredenen niet via het fietspad mag verlopen, gegeven het punt dat de betonnen doos een sta-in-de-weg is op de verbinding tussen de expeditieroute naar de schouwborg (die men ook als bouwweg zegt te gebruiken) en het kleine op de kaart aangegeven vlakje, gegeven ook het punt dat men om de kroonprojecties van de bomen te ontzien en om bodemverdichting en bodemvervuiling te voorkomen niet over het gazon kan gaan? Luchtlanden lijkt ons niet waarschijnlijk.
- Wat zal er op de bouwwerf aanwezig zijn? De ruimte is zo verdraaid klein dat daar niet veel geplaatst kan worden. Waar staat het overige materiaal?

Het ware verstandig als B&W voor een goed uitgewerkte bouwplaatstekening zorgt, waaruit te lezen valt hoe de bouwplaats wordt ingericht, hoe het ketenprogramma eruit ziet, waar afval, materialen, werktuigen en machines worden geplaatst en welke, waar voertuigen worden geplaatst, waar bouwvakkers en bezoekers van het bouwwerk hun auto's plaatsen, hoe de aan- en afvoerroutes lopen, hoe bouwverkeer en expeditieverkeer naar de schouwborg broederlijk van dezelfde route gebruik maken, ook in de omstandigheid dat dat niet kan omdat die route gedurende minstens een half jaar gedeeltelijk geblokkeerd wordt door een hoek van de betonnen doos die onder de route moet wegzakken, hoe kranen, gieken, hijsstoelen, e.d. in gebruik bewegen. Enzovoort.

Ook mag er informatie verschijnen over hoe men de veiligheid op fietspad, het naastgelegen trottoir en de busbaan waarborgt. Indien er incidenteel of structureel over fietspad en trottoir heen gereden of moet worden, hoe wordt dan het verkeer op een acceptabele en veilige manier verder geleid?

Het is dus gewenst in deze fase een bouwveiligheidsplan op tafel brengen⁷.

Hoe zit het met het verkeer en de veiligheid als men op de plek van de veronderstelde bouwwerf (wat naar ons idee niet meer dan een ketenopstelplaats kan zijn) een ondergrondse fietsenstalling bouwt? Hoe wordt die gebouwd? Tegelijk met de ondergrondse schouwborgbunker?

Indien de fietsenstalling na de schouwborgbunker gebouwd wordt, hoe ziet men de bouwlogistiek als men randvoorwaardelijk de toegang tot de schouwborg wil openlaten, uit de kroonprojecties van de bomen wil blijven, het verkeer op de Lucasbrug door wil laten gaan en zijn veiligheid waarborgt, en men bovendien niet boven de al gerealiseerde schouwborgbunker mag werken omdat de constructie daarvan niet op de extra belasting is berekend?

Gesteld dat de raad besluit zowel de nieuwe Blauwe Zaal als de fietsenstalling te realiseren. Indien de beide projecten ook wat hun voorbereiding achter elkaar aanlopen, dan is het aantal jaren dat de omgeving overhoop ligt groter dan wanneer de plannen gecoördineerd uitgevoerd worden.

Gecoördineerde uitvoering is dan is de minst bezwaarlijke oplossing. Dat vraagt dan om de trajecten van ontwerp, financiering, vergunningen e.d. gelijk op te regelen.

Pas al zo goed als al deze dingen uitgezocht zijn kan men een voorlopige inschatting maken van de impact die het bouwen op de omgeving heeft.

Om nog maar even verder te gaan, niet aangegeven is welke eisen de brandweer stelt ten aanzien van constructie- of indelingseisen, voorzieningen, hulpverleningsroute, e.d.

Het komt ons voor dat ambtenaren en architect aan B&W (en B&W vervolgens aan de raad) een verhaal met vele gaten hebben verteld, met daarbij de gedachte hoe we problemen oplossen zien we wel in het werk, want als we eenmaal zijn begonnen is er geen weg terug en dan moet het redelijkerwijs onmogelijke en ongewenste toch gebeuren. Zulke benadering levert ook grote pro memorieposten en een groot risico voor de opdrachtgever en de Utrechters op, of anders gezegd er is een grote kans dat het project - ook financieel - gierend uit de hand loopt.

We keren even terug naar de frase *“Na inbouw van de kelderbak zijn er geen zichtbare consequenties voor het plantsoen”* in de brief van het college aan de commissie.

Deze uitspraak is onwaar !

Op grond van het nieuwe Bouwbesluit moeten er twee vluchtwegen zijn, waarvan er tenminste een moet voldoen aan de eisen die voor mindervaliden gelden. Het moet een route zijn kort, direct naar buiten, dan wel een *“extra beschermde vluchtroute”* langere route door het bestaande gebouw. De bestaande bouw heeft geen plaats voor een extra beschermde route. Bovendien is zo'n route naar de schatting van de

⁷ De Utrechtse bouwvergunningpraktijk houdt o.m. in dat de vergunning vereist dat de bouwondernemer 14 dagen voor aanvang van het werk een bouwveiligheidsplan moet inleveren. Het werk is dan al aanbesteed en voorbereid. Bijsturing op grond van eventueel onvoldoende veiligheid is alleen mogelijk als de gemeente de extra kosten voor zijn rekening neemt, op grond van het ontijdig stellen van voorwaarden.

door ons geraadpleegde deskundigen gauw vier keer zo duur als een route direct naar buiten. Men zal om kostenredenen voor de directe route kiezen, zo denken zij.

Met onze opmerkingen hebben wij de weg naar de 'Muziektheateroplossing' afgesneden, waarbij men 'onderweg' zogezegd ontdekte dat er voor heel veel additioneel geld een paar voorzienbare vluchtroutes bijgebouwd moesten worden.

De vluchtroutes voor de ondergrondse zaal moeten in deze fase ontworpen en begroot worden.

Vanwege de kosten zal men kiezen voor de korte vluchtroutes, direct naar buiten. Dat betekent dat er wel zichtbare consequenties voor het plantsoen zijn. Er mogen geen luiken in het gras gemaakt worden; de nooduitgangen moeten ombouwd worden om te voorkomen dat deze van buiten uit met voertuigen of materiaal afgesloten worden. Waarschijnlijk moet er ook in enige mate (beeldverstoring) verlichting zijn.

Dan is er een luchtverversingssysteem nodig en daarvan gescheiden ook een brandbeheersingssysteem. Beide kunnen door de bestaande bouw geleid worden maar dat is bijzonder prijzig. Om kostenredenen zal gekozen worden voor directe uitgangen naar buiten. Ook deze voorzieningen zullen in het park te zien zijn.

Dan kijken we naar het idee van de fietsenstalling. De fietsenstalling dient een in-/uitrit te hebben die om veiligheidsredenen aan drie zijden minstens laagommuurd is. Bovengronds is er verlichting nodig, dienen er informatieborden te zijn, ventilatie- en rookbeheersingsvoorzieningen die bovengronds een uitgang hebben, op grond van de arbowet een daglichttoetreding ten behoeve van de beheerder⁸, een vluchtweg met bovengronds dezelfde kenmerken als die van de vluchtwegen van de betonnen doos.

In feite komt dit alles neer op het opheffen van een flink stuk van het Zocherplantsoen ter plaatse van het Lucasbolwerk.

Wat dat te maken heeft met het verhaal over het respecteren van het ontwerp van Dudok is ons een raadsel. Dudoks ontwerp hield juist terdege rekening met het park. Een aantal opvallende objecten in het park maken hierop een stevige inbreuk.

Een geheel ander aspect is de sociale veiligheid in de fietsenstalling. Een aantal vrouwen berichtte ons grote huiver te hebben waar het gaat om het 's avonds laat of 's nachts betreden van de fietsenstalling. Het is heel goed denkbaar dat het merendeel van de vrouwen niet bereid is met de fiets ondergronds te gaan. Het probleem dat men wil oplossen wordt dan niet opgelost.

Is er een gedragskundig onderzoek geweest dat zocht naar de condities waaronder vrouwen wel zonder zorgen ondergronds willen gaan? En zo ja, hoe is de vertaling daarvan in kosten?

Dan is er nog het decor- en rekvisietenliftje. Daarmee is iets geks aan de hand.

De schouwburg heeft aangegeven dat de huidige Blauwe Zaal niet meer aan de eisen van deze tijd voldoet. In dat verband werd erop gewezen dat de moderne decors als gevolg van hun grootte zo moeizaam in de Blauwe Zaal te krijgen zijn. Dat zou een reden zijn om de Blauwe Zaal in de toekomst niet meer voor voorstellingen te gebruiken. De huidige lift heeft volgens opgave van de schouwburg de afmetingen (b x d x h) 1,75 x 1,85 x 4,50 m.

Nu heeft de architect een hefplatform ontworpen dat deels in het gazon, deels in de expeditieweg van de schouwburg komt te liggen. De schacht wordt afgedekt met een stalen plaat, waar het expeditieverkeer van en naar de schouwburg overheen moet gaan. Of het Liftinstituut dit een prachtig idee vindt of iets anders verlangt (het 5de bovengrondse object?) hebben we niet kunnen vragen, maar dat komt nog wel. Het is iets dat behoort tot het onderzoek naar de haalbaarheid.

Het vreemde is dat de vloer van het getekende hefplatform slechts 3,5 x 4 m meet⁹.

De verbetering van de liftvoorziening ten opzichte van nu is niet groots en als beslissingsgrond voor de kostbare investering bijzonder zwak. Op andere momenten wordt de verplaatsing van de Blauwe Zaal overigens gemotiveerd vanuit de behoefte op de oude plek een flinke horecaomzet te draaien.

Naar ons idee is er op dit punt sprake van inconsistentie en een zwakke aansluiting tussen motivering en ontwerp.

⁸ Zie het voorbeeld van de indertijd door de wethouders Van Zanen en Van den Bergh geroemde parkeergarage Ossenmarkt in Groningen, alsook het voorbeeld van de singelgarage in Alkmaar.

⁹ Hoe het met de hoogte zit is niet uit de tekening afleidbaar.

De aanwezigheid van de ondergrondse betonnen doos en (onder het straatje vlak voor de schouwburg) de ondergrondse foyer en de verbinding met de bestaande bouw, maakt het niet langer mogelijk er met objecten met gewicht van betekenis boven te komen. Zeker een wat zwaarder transport naar de hoofdingang van de schouwburg (denk bijvoorbeeld aan inrichtingsvernieuwingen, onderhoudswerkzaamheden) is dan niet langer mogelijk. Men zal dan op de expeditieweg naar de schouwburg moeten uit- en inladen, dan wel op de drukste fietsroute van de stad, met allerlei narigheid van dien, niet in het minst wat betreft de veiligheid.

Voor het verwijderen van archeologische resten kan bij een geringe hoeveelheid te slopen materiaal al een sloopvergunning nodig zijn. Wat op grond van een sloopvergunning exact vereist is kan niet worden vastgesteld zo lang er niets is blootgegraven. De sloopvergunning dient de procedure conform afdeling 3.4 van de Awb te doorlopen. Verder relevant: bestemmingsplan, bouwbesluit c.a. en monumentenwet.

Ook om een andere reden is het goed na te denken over het slopen. De beoogde ondergrondse uitbreiding van de schouwburg heeft geen onbegrensde levensduur. Op enig moment wordt die buiten gebruik gesteld en direct of later gesloopt. Het sloopproces heeft ongetwijfeld impact voor de omgeving. Het is verstandig hierover tevoren na te denken en bij het ontwerp te zoeken naar een optimum tussen de eisen die aan enerzijds het bouwwerk en bouwproces en anderzijds aan het sloopproces dienen te worden gesteld. Net zoals dat ook met betrekking tot andere gebieden van rijks- en gemeentelijk beleid wordt gezegd, moet dit niet plompverloren als een last voor toekomstige generaties worden nagelaten. In het kader van duurzame ontwikkeling, waar de gemeente zich graag op laat voorstaan, zou dit uitgezocht moeten worden.

3. Drukte, verkeer en luchtkwaliteit

Uit de stukken van 2008 is bekend dat de directeur van de Stadsschouwburg van het college o.m. de opdracht heeft gekregen uit te zoeken hoe de verkeerstoename en de parkeerproblematiek als gevolg van de schouwburgplannen gereguleerd en opgevangen moet worden.

De nu nadien gepresenteerde stukken zwijgen in alle talen over de uitvoering en uitkomst van deze opdracht.

Gesteld dat de schouwburg wordt uitgebreid, dan zal men vervolgens in geveinsde verwondering constateren dat de schouwburg voor de automobilist die zijn schoenen zo weinig mogelijk wil slijten, slecht bereikbaar is. Dat zal vervolgens opnieuw leiden tot de wens om onder het Lucasbolwerk een parkeergarage te bouwen, ditmaal een rechthoekige. Dit is voorzienbaar en daar nu niet naar willen kijken is de kop in het zand steken, een traject van salami-besluitvorming ingaan.

Als men de schouwburg vergroot en het aantal theaterplaatsen licht laat toenemen, een theaterzaal transformeert tot een horecagelegenheid die in alle waarschijnlijkheid meer gasten kan herbergen dan het eerdere aantal stoelen toelieten, dan is het onvermijdelijk dat binnen en buiten de schouwburg de al bestaande grote drukte in de "dooie boel" (wethouder De Rijk) verder vergroot wordt. Het gaat niet slechts om meer bezoekers, maar ook om meer bezorgdiensten, onderhoudsdiensten, e.d.

Hoe komen ze allemaal (en de spullen die ze meenemen) bij de schouwburg?

Het is waarschijnlijk dat zij niet als in computerspellen ineens vanuit het niets oppoppen. Het is ook niet waarschijnlijk dat ze allemaal te voet, met de fiets, met bussen komen?

Het is evident dat er een significante toename van het aantal auto's met verbrandingsmotoren komt.

Welke impact heeft dit op de al hoogst beroerde luchtkwaliteit bij het Lucasbolwerk?

Waar blijven de voertuigen? Deze verdwijnen niet in het niets.

In het bestemmingsplan lezen we:

"Het voorliggende bestemmingsplan betreft grotendeels een conserverend bestemmingsplan. Er is geen sprake van de realisatie van nieuwe bestemmingen met bijbehorende verkeersaantrekkende werking die een negatieve beïnvloeding van de luchtkwaliteit tot gevolg hebben of het realiseren van gevoelige bestemmingen. Nader onderzoek is niet noodzakelijk; vandaar dat kan worden volstaan met een kwalitatieve beschrijving. Doordat het aantal verkeersbewegingen als gevolg van het bestemmingsplan Binnenstad niet zal toenemen, maar eerder licht zal afnemen zal de luchtkwaliteit per saldo gelijk blijven, c.q. licht verbeteren. Vanuit de Wet luchtkwaliteit zijn er dan ook geen belemmeringen voor het bestemmingsplan Binnenstad."

Het bestemmingsplan houdt, zoals we al gezien hebben, geen rekening met een schouwuitbreiding en een groei van het aantal bezoekers met een paar honderd en dientengevolge met de toename van het verkeer. Inmiddels weten we ook dat de gemeente Utrecht de luchtkwaliteitsituatie so-wie-so veel te rooskleurig voorstelde.

Over het parkeren zegt het bestemmingsplan:

“Voor wat betreft de parkeernormen wordt aangesloten op de nieuwe parkeernormen zoals vastgelegd de "Nota partiële herijking Parkeernormen gemeente Utrecht". Hierbij wordt voor nieuwe functies uitgegaan van een parkeren op eigen terrein plus, waar nodig en mogelijk, aanvullende collectieve garages. Voor kleinere projecten (tot maximaal 1.000 m² bvo) is daarbij de minimumnorm komen te vervallen, waardoor bijzondere ontwikkelingen op plekken mogelijk worden waar parkeerruimte op eigen terrein niet haalbaar is.”

Omdat de bestemmingen in het gebied waardoor de schouwburg omringd is vastliggen en B&W die op grond van de planbepalingen niet kan wijzigen, is er geen extra parkeergelegenheid mogelijk. Tijdens schouwburgvoorstellingen is de Kruisstraatgarage nu al vaker ongeveer vol. Het is niet aannemelijk dat de extra parkeerplaatsen in de omgeving gevonden worden.

Ook op dit randvoorwaardenpunt (drukke, verkeer, luchtkwaliteit) zwijgt B&W in alle talen en holt daarmee het begrip haalbaarheidsonderzoek ernstig uit.

De kans dat het schouwburgplan ook gestuit wordt door het luchtkwaliteitsprobleem is aanzienlijk.

4. Financiering. Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV)

Met betrekking tot de lasten van de bouw en met betrekking tot de exploitatie is nu nagenoeg niets bekend.

Er wordt gesteld dat er geld van de renovatiebegroting van de Stadsschouwburg overschiet omdat kostbare werkzaamheden aan het dak niet nodig blijken. Dat geld kan aangewend worden voor de begroting vanwege een ondergrondse Blauwe Zaal. Op zichzelf is het mooi dat dit minder duur uitvalt, maar op grond van de weinige gegevens die wij hebben is het tegelijk ook een vreemd verhaal. Waarom is het geld dan begroot geweest, is de onderbouwing van de renovatiebegroting niet deugdelijk geweest? En aan de andere kant, wat geeft de raad (en daarmee de ingezetenen) de zekerheid dat als een nieuwe Blauwe Zaal klaar is er niet kort daarna het verbeteren of vernieuwen van het dak niet opnieuw als wens opduikt? Omtrent het laten vallen van de dakverbetering of –renovatie zou meer informatie mogen verschijnen.

Als uitwerking daarvan van hetzelfde niveau is als het overige dat hierboven is behandeld is, dan staat het buiten kijf dat B&W frontaal in aanvaring komt met het BBV.

Onze deskundige raadgevers zullen de stukken te zijner tijd grondig bestuderen en wij zullen erop letten dat de projectgerelateerde kosten aan het project worden toegerekend en niet deels verstopt in andere begrotingsposten.

Tot de projectkosten behoren ook de hernieuwingskosten van de in de recente jaren gedane investeringen in park en straat, die door het beoogde project voor een niet gering teniet gedaan worden. Deze kostenpost is onvermeld gebleven in de door B&W overlegde stukken en in de presentatie op 15 maart j.l.

Tenslotte

Indien er tot het moment waarop ooit een theater in Leidsche Rijn verschijnt een tekort zou blijken aan podia, dan zijn Rasa en Leeuwenbergh beslist te overwegen tussenoplossingen.

Voor de periode tijdens de renovatie van de Blauwe Zaal blijken er – zonder dat deze met naam bekend zijn gemaakt - uitwijklocaties te zijn. Dat is heel goed. Men krijgt dan niet zoals bij het Stedelijk Museum in Amsterdam, dat een deel van het publiek de weg kwijt is geraakt. Maar zou het met het oog op de zorg voor de gemeenschapsgelden niet goed zijn een alternatief ondernemingsplan te maken dat uitgaat van permanent gebruik van zo'n uitwijklocatie in plaats van de bouw van een ondergrondse Blauwe Zaal?

Bijlagen: - kaartjes waarop de locatie van het Lucasbolwerk.

- beperkte voordracht tijdens de raadsinformatie-avond van 3 april 2012